

ARANY LEVELE A DIDAKTIKUS KÖLTÉSZETRŐL.

Nagy írók minden műveikre rányomták kiváló szellemük bélyegét s lelki világuk helyes ismeretéhez e szellem minden nyilvánulására szükségünk van. Goethe szellemi fejlődéséhez, művei megértéséhez mennyi magyarázó adat van leveleiben és beszélgetéseiben!

A mi nagy költőinknél is így van ez, csakhogy — sajnos — hiányzik belőlünk az a philológiai buzgóság, mely pl. fokozott mértékben van meg a német tudósban, melylyel nagy költőinek minden gondolata, mondása, tette iránt érdeklődik, mindent nagyra, talán túlbecsül, mindent összegyűjt. Ki gondolt valaha nálunk arra, hogy összegyűjtse Arany beszélgetéseit? Még levelei sincsenek felkutatva s teljes számmal összegyűjtve. Folyton kerülnek elő újabb meg újabb levelek, — véletlenül. Mennyit lehetne megmenteni az elkallódástól rendszeres kutatással.

Tudomásunk szerint *ismeretlen* az a levele is, melyre egy antiquárius boltban akadunk: Arany kiadott levelei között nem találjuk, sem az Akadémia által 1899-ben kiadott »Arany János levelezésének címjegyzéké«-ben, sem folyóiratokban, hacsak valami napilapban eldugva meg nem jelent. De ha ilyen helyen már megjelent volna is, akkor is helyén való, hogy e szakfolyóiratban kiadjuk, hogy a szakember könnyen hozzáférhessen. A levél szövege ez:

Tisztelendő Tanár s kedves collega ur!

Fekete János urnak velem közlött s ide visszazárt költeményét figyelemmel átolvastam, s véleményem rá röviden ez:

A költemények e nemében a tanító elem (didaxis) rendszerint uralkodik a sajátképi költészet fölött, s ez így van itt is. Életbölcseégi szabályok, maximák lévén versbe

szedve, nem is kívánhatni tőlök egyebet, mint rövidség, szabatosság mellett könnyen érthető népszerűséget a nyelvben, és tetszős, fülbe simuló külformát. S ez többnyire megvan: a nyelv, előadás szabatos, mondályos (sententiosus), a közbeszótt s többnyire képdús magyar közmondásoktól népiességet, költői zamatot nyer; a verselés rythmicus, jól foly, a rimek sok helyen meglepően eredetiek, de néhol gyöngébbek. Ez utóbbiakon lehetne talán segíteni, mert az ily nemű verseket épen a tetszős külforma nyomja be leginkább az emlékezetre. Az ilyenek: *tövissel békével*: igen bágyadt rimek, de még visszatetszőbb az, ha a két szótagú rim különböző mennyiségű, mint: *botörül* fordül, kísérténi, lénni; a milyen itt sok van. A helyesírás s interpunctio néhol hiányos (pl. hidj=hígy) de ezen jó correctura segíteni fog. — Átalában e tanvers, mint ilyen, becsülettel fogja betölteni helyét s a magyar népek valódi szellemi épületére szolgál. —

Legyen szives F. urnak vizsonti üdvözlésemet tolmácsolni — s fogadja minden jó kívánatomat!

Ki teljes tisztelettel vagyok Nagy-Kőrös, apr. 25. 1857
Tisztelendő Tanár s collega urnak

alázatos szolgája
Arany János.

A levél borítéka elveszett s így talán sohase tudjuk megmondani, ki volt az a »tisztelendő tanár collega«, aki Fekete művét Aranynek kéziratban bemutatta. Fekete Jánosról már többet tudunk. Szinnyei (Magyar írók III. 302—5. h) elmondja róla, hogy 1817—1877 között élt, pápai református theologus, 1849-ben megyei főjegyző, később ismét főjegyző és levéltárnok volt. A versírást üdvözlő versekkel kezdte, mint ekkor a legtöbb fiatal poéta. Később az epigramma- és beszélyírással is szerencsét próbált — de kevés sikerrel. A novellának is inkább alantas fajtát művelte, mint címei: »A malacz mint násznagy« (»Nagy—Tükör« 1857), »A kanász és leánya« (»Székesfehérvár«). Önállóan megjelent egyetlen szépirodalmi munkája: *Eletiskola a magyar nép számára. Irta Fekete János. Pesten, Magyar Mihály könyvtárusnál 1858.* (16. r. 32. l.) Ezt a művet küldte el kéziratban az ismeretlen nevű tanár Aranyhoz s erről szól, ennek bírálata az egész levél. Szinnyei (i. h.) tovább még azt mondja e műről, hogy »Arany Jánosnak előleges bírálata után több ezer példányban nyomtatott« és később is kiadta Horváth Mihály ref. pap »Imák, fohászok« című munkája függelékében, állítólag 10.000 példányban. Az »előleges bírálat«, melyről Szinnyei szól, bizonyára ez a levél. Tudtak tehát róla eddig is, ha tartal-

mát nem ismerték is. Fekete erkölcsi szabályai noha sok példányban nyomatták, nem lehet mondani, hogy népszerűek lettek volna. Horváth munkája iskolai könyv volt, azért nyomtatták olyan sok példányban, de az »Életiskola«-t külön egyszerűen nem adták ki többet. Es ez is kritika. Erőltetett verselésével, a mire finoman Arany is célloz, száraz, papos moráljával nem találta el a nép eszejárásához vezető utat, még úgy sem, mint a jó Beniczky Péter, a kinek verses Példabeszédei helyettesítésére vállalkozott. Íme itt van belőle két ilyen szabály mutatványul:

Valamint a vén sas
Az ifju bagolynál:
A mértékletesség
Többet ér orvosnál.
Ember a fogával
Ás magának vermet,
Ne egyél többet, ha
Földed bőven termett:
Mert keserű lesz a
Zabáló csőtörtők,
Arra következnek
Ám a hosszú böjtök.
Ha befog az orvos
A diák konyhára:
Az édes italnak
Keserű lesz ára.

Légy mindenkor készen
Minden teendőddel
Ne akkor abrakolj;
Midőn indulnod kell.
A míg puskát keressz,
Mind elszáll a madár;
Boldog az, kit minden
Óra készen talál.

Ha mihez hozzá fogsz,
Ne kérkedj előre;
Rossz tyuk, mely kodálva
Megy fel az ülőre.
A dicsekvő ember
Hasonlít a fához,
A mely csak virágzik,
De gyümölcsöt nem hoz.

DÉZSI LAJOS.

